

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ МІГРАЦІЙНИХ ПОТОКІВ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КОРОЛІВСТВОМ ІСПАНІЯ

доповідь, представлена на засіданні Науково-методологічного семінару з правознавства, який відбувся 16 вересня 2011 р. на економіко-правовому факультеті Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Доповідач: **Князева Д.**, аспірантка кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права

Упродовж 90-х років ХХ ст. Іспанія вирішила проблеми перехідного періоду адаптації до членства в Європейському Союзі, який тривав із 1986 року, суттєво зміцнились демократичні інститути, інтенсивно розвивалась економіка. Українсько-іспанський політичний діалог особливо інтенсивно розвивався, починаючи з другої половини 1995 року, коли Іспанія голувала в структурах ЄС. Іспанія стала першою країною — членом ЄС, яка ратифікувала Угоду про партнерство та співробітництво між Європейським Союзом та Україною. Водночас українсько-іспанське економічне співробітництво поки що не відповідає потребам розвитку торгівельних зв'язків України з країнами-членами ЄС [5, с. 359].

Що стосується саме українсько-іспанських відносин, то Іспанія визнала державну незалежність України 31 грудня 1991 року. Дипломатичні відносини між Україною та Іспанією були встановлені 30 січня 1992 року. З серпня 1992 року в Києві функціонує Посольство Іспанії, а з червня 1995 року — Посольство України в столиці Іспанії Мадриді.

Політичне співробітництво розвивається Україною з Іспанією як впливовим членом ЄС та інших європейських і міжнародних структур, і Україна вбачає в цих контактах певний стимул для своїх євроінтеграційних прагнень. Ці питання, як правило, є головними під час візитів керівництва обох країн, політичних консультацій між МЗС України та Іспанії, візитів галузевих делегацій. Зроблені перші кроки по налагодженню співробітництва між законодавчими органами обох країн, досить активними є торгівельно-економічні контакти [6, с. 135].

Але проблемою в українсько-іспанських двосторонніх відносинах є українська трудова міграція. За приблизними оцінками, в Іспанії протягом останніх років в середньому перебуває від 60 до 80 тисяч українців, однак переважна більшість наших співгромадян фактично є нелегалами, тому визначити кількість українських громадян, які перебувають на території Іспанії, в одній конкретній цифрі не є можливим.

Окрім того, вважаємо доречним простежити процес створення української спільноти на території Королівства Іспанія, проаналізувати причини трудової міграції українців до Іспанії й особливу увагу приділити законо-

давчому закріпленню відносин між Україною та Королівством Іспанія в сфері врегулювання трудових міграційних потоків.

При викладі основного матеріалу автор спирається на нормативно-правову базу [1, 2, 3, 4], роботи Сардачука П. Д. й Сагайдака О. П. [6] та Віднянського С. В. [5], а також на матеріали з офіційних сайтів Посольства України в Королівстві Іспанія та Князівстві Андорра [8] й Міністерства закордонних справ України [7].

Отже, формування української діаспори в Іспанії фактично розпочалось після Другої Світової війни, коли у важкі повоєнні роки перша нечисленна група українців-студентів прибула до Мадриду в пошуках кращої долі.

Перша група українців прибула до Іспанії наприкінці 1946 р. з табору переміщених осіб у Ріміні (Італія). Це були молоді люди студентського віку, які завдяки допомозі Ватикану та Червоного хреста одержали від іспанського уряду згоду на продовження свого навчання в Іспанії. У лютому 1947 р. прибула друга група. Разом в обох групах було 25 осіб. Ними було засновано «Українську студентську громаду в Іспанії» весною 1947 р., яку очолював Юрій Карманін. «Українська студентська громада в Іспанії» проіснувала майже 20 років, найбільш активними і успішними з яких були перші 6–7 років. Згодом чисельність громади поступово зменшилася, головним чином через виїзд її членів до США та Канади.

Міграції українців до Іспанії сприяли: наявність потреб у заповненні робочих місць у сільському господарстві та у сфері будівництва; високі порівняно з Україною заробітки; ліберальне іспанське законодавство; можливість отримання дозволу на працю та проживання (резиденції) в результаті періодичних легалізацій іноземців, що проводились іспанським урядом; масове повернення з України до Іспанії з кінця 80-х років минулого століття т. зв. «дітей війни», які вже мали шлюбні відносини з громадянами України і чисельні родинні зв'язки на батьківщині; можливість спрощеного оформлення запрошення на приїзд до Іспанії далеким родичам та знайомим в Україні.

Важливим фактором, який сприяв українській міграції, був іспанський менталітет, близький до українського, відсутність ксенофобії, гостинність, доброзичливість іспанців та їх поважливе ставлення до вихідців із колишнього СРСР.

Українська еміграція в Іспанії протягом останніх років продовжувала чисельно збільшуватись. Але, на жаль, паралельно з нею зростає й нелегальна міграція, тому, як вже зазначалось, відобразити кількість українських громадян, які перебувають на території Іспанії, в одній конкретній цифрі не є можливим. Наведемо середньостатистичні дані.

Так, наприклад, за оцінками іспанської статистики, станом на 31.12.2008 р., українська міграція в Іспанії становила понад 67,2 тис. осіб, що мали легальний статус, та понад 75 тис., що мали реєстрацію за місцем проживання.

За даними Міністерства зовнішніх справ України, в Іспанії налічується 77,7 тисяч українців, зареєстрованих за місцем проживання, що становить 1,49 % від загальної кількості іммігрантів в країні. Із загальної кількос-

ті громадян України, які зареєстровані за місцем проживання в Іспанії, 61,8 тис. осіб мають дозволи на роботу або проживання в Іспанії, тобто перебувають у країні легально [7, с. 1].

За оцінками Посольства України, реально в Іспанії проживає близько 100 тисяч українських громадян [8, с. 1].

Аналіз результатів опитувань та наявних статистичних даних в асоціаціях свідчать, що переважна більшість українців в Іспанії (70 %) походить із західних областей України (Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська, Хмельницька, Рівненська, Волинська). Решта 30 % припадають на центральні та південно-східні області України (Київська, Черкаська, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Херсонська, Одеська, Сумська, Луганська, Автономна Республіка Крим).

Розподіл українців по території Іспанії такий: центральна частина (місто та провінція Мадрид) — 19 %; східні провінції (Каталонія, Валенсія, Мурсія) — 33,9 %; південні провінції (Андалусія, Кастилья-ла-Манча) — 24,1 %; західні провінції (Екстремадура, Кастилья-Леон) — 10,6 %; північні провінції (Галісія, Астуріас, Кантабрія, Наварра, Країна Басків, Арагон) — 9,7 % (10 000 чол.); Канарські, Балеарські острови — 1,9 %.

Максимальне зосередження українців відмічено у наступних містах та їх околицях: Мадрид, Барселона, Валенсія, Альбасете, Аліканте, Торев'еха, Мурсія, Малага, Марбелья, Уельва, Севілья, Хіхон.

Громадяни України, що перебувають в Іспанії легально та нелегально працевлаштовані (офіційно чи неофіційно) — 80 %.

Розподіл українців на ринку праці такий: сільське господарство та виробництво (збір цитрусових, винограду, овочів, фруктів, оливкових культур, їх переробка, промислове виробництво) — 45 %; сфера будівництва (будинки, дороги, тощо) — 30 %; робота в іспанських сім'ях в якості прислуги, по догляду за хворими та старими людьми — 15 %; сфера обслуговування (готелі, кафе, ресторани, танцювальні клуби, ремонт квартир, авто, побутової техніки, сторожування) — 10 % [8, с. 1].

На сьогодні в Іспанії функціонують більше 20 громадських організацій українців. Перша українська асоціація в Іспанії з'явилась наприкінці дев'яностих. Кожна має свій напрямок та сферу діяльності.

Більшість українських громадських організацій об'єднані у Федерацію українських асоціацій Іспанії (серед них — Асоціація українських робітників та професіоналів в Іспанії «Україна», Асоціація «Союз іммігрантів», Асоціація «Іспано-український альянс» та інші). В 2005 році вона стала членом Світового Конгресу Українців та Європейського Конгресу Українців. Значна кількість асоціацій функціонують у співпраці з церквою.

Освітні потреби українців в Іспанії досягають високого рівня: середній вік «трудового мігранта-українця» на сьогодні становить приблизно 30–40 років; кожний третій українець перебуває в Іспанії з дітьми шкільного віку. Українські асоціації тривалий час намагаються вирішити проблему започаткування роботи українських класів (недільних шкіл) для навчання дітей рідною мовою за переліком предметів, які є відсутніми в іспанських навчальних програмах. Зараз такі класи діють в Мадриді при УГКЦ (36 ді-

тей перших класів, 20 дітей у старших). Діє недільна школа, що створена у м. Валенсія при Українському культурному центрі, який розпочав свою діяльність восени 2005 р. (перший Український культурний центр в Іспанії) при Федерації українських асоціацій в Іспанії.

Релігійні потреби в країні перебування українці задовольняють через православні (Вселенський патріархат) та греко-католицькі (УГКЦ) парафії, які проводять служби для громадян України в містах Барселона, Валенсія, Аліканте, Оріуела, Торрев'єха, Альмерія, Малага, Севілья, Мурсія, в Мадриді та околицях столиці Іспанії. Для прикладу, лише в Мадриді щонеділі, в приміщенні іспанської католицької Церкви відбуваються Служби української греко-католицької Церкви, які відвідують більше 700 вихідців з України.

Відносини у законодавчому полі країни перебування із українськими громадянами, що проживають в Іспанії, регулюються міграційним законодавством, а саме Органічним Законом «Про іноземців», затвердженим Королівським декретом № 2557/2011 [4], який прийшов на зміну Органічному Закону, затвердженому Королівським декретом № 2393/2004 [3].

Керівництво країни приділяє значну увагу питанню інтеграції іммігрантів в іспанське суспільство. Головним відповідальним державним органом визначено Державний секретаріат з питань імміграції та еміграції Міністерства праці та соціальних питань Іспанії. Значні повноваження у питанні інтеграції іммігрантів мають регіональні, провінційні та муніципальні органи влади, зокрема у питаннях виділення фінансової та технічної допомоги на діяльність громадських організацій [8, с. 1].

Отже, за середньостатистичними даними, в Іспанії перебувають 100 тисяч українців. Але майже половина з них знаходиться на території держави нелегально. Тому виникла потреба врегулювати та легалізувати трудові міграційні потоки з України до Іспанії та з Іспанії до України. Так, 12 травня 2009 року була підписана Угода між Україною та Іспанією щодо врегулювання та упорядкування трудових міграційних потоків між двома державами, ратифікована Україною 1 грудня 2010 року. Угода поширюється на працівників, які є громадянами однієї з Договірних Сторін та мають відповідний дозвіл на здійснення трудової діяльності на території іншої Договірної Сторони в разі наявності попередньо підписаного трудового контракту з роботодавцями цієї Договірної Сторони, а саме: постійних працівників — на початковий період, не менше одного року, у кількості, що визначатиметься відповідно до наявних пропозицій з працевлаштування; сезонних працівників — на період, що не перевищує дев'яти місяців на рік у кількості, що визначатиметься відповідно до наявних пропозицій працевлаштування; стажистів — працівників віком від 18 до 35 років, які вдосконалюють свою професійну та мовну кваліфікацію, на період до 12 місяців, який може бути продовжений на термін до шести місяців. У цьому разі вимагається укладення трудового контракту згідно з положеннями трудового законодавства Приймаючої Держави у сфері практики та навчання [1, ст. 1]. Але ця Угода не поширюється: на осіб, визнаних біженцями; артистів, які перебувають в одній із Договірних Сторін з ме-

тою участі у конкретних заходах, які не передбачають довготермінову діяльність; моряків, які є членами екіпажів суден, що плавають під прапорами Договірних Сторін або інших держав, з метою здійснення трудової діяльності у цій якості; громадян однієї Договірної Сторони, єдиною або головною метою перебування яких на території іншої Договірної Сторони є навчання чи підвищення кваліфікації, здійснення досліджень чи перепрофілювання, за що не виплачується заробітна плата; громадян однієї Договірної Сторони, які перебувають на території іншої Договірної Сторони впродовж періоду, що не перевищує 90 днів, не здійснюючи трудової діяльності; співробітників дипломатичних представництв та консульських установ Договірних Сторін; священників, релігійних діячів або представників різних церков чи конфесій, визнаних належним чином у Приймаючій Державі, які займаються виключно релігійною діяльністю [1, ст. 2].

Тобто це нормативний акт тільки для трудящих — мігрантів, тих, хто здійснює свою трудову діяльність на території однієї з Договірних сторін.

Далі необхідно повідомити про потребу у працівниках кожної з категорій в формі пропозиції з працевлаштування, яка повинна містити, принаймні, таке: галузь економіки та географічна зона, в якій буде здійснюватись оплачувана трудова діяльність; кількість працівників, які будуть працевлаштовуватися; вимоги до кандидатів на працевлаштування; кінцевий термін для відбору; тривалість трудового контракту; загальна інформація про умови та оплату праці, проживання і натуральні виплати; терміни, протягом яких відібрані працівники повинні прибути до місця роботи в Приймаючій Державі; інформація про оплату проїзду згідно з чинним законодавством Приймаючої Держави [1, ст. 3].

Попередній відбір кандидатів здійснюється в Державі Походження Уповноваженими органами цієї держави з урахуванням критеріїв, встановлених Змішаною українсько-іспанською Комісією з відбору, до складу якої входять представники компетентних та уповноважених органів обох Договірних Сторін, у роботі якої можуть брати участь роботодавці або їх представники. Відбір кандидатів здійснюється в Державі Походження Комісією з відбору. Попередній відбір та відбір кандидатів здійснюється, виходячи з принципів рівних можливостей та безоплатності для кандидатів. Відібрані кандидати до укладення з ними трудового контракту підлягають медичному огляду на території Держави Походження відповідно до вимог та законодавства Приймаючої Держави. Відібрані кандидати підписують трудовий контракт на території Держави Походження [1, ст. 5].

Працівники користуються правами і пільгами, які надаються законодавством Приймаючої Держави, при цьому не допускається жодна форма дискримінації за ознакою раси, статі, сексуальної орієнтації, сімейного стану, релігії, переконань, профспілкової належності, походження або соціального стану [1, ст. 6]. Оплата праці працівників та умови їх праці визначаються у кожному трудовому контракті відповідно до положень чинних колективних договорів, або, у разі їх відсутності, відповідно до законодавства, яке застосовується до працівників тієї ж професії та кваліфікації, які є громадянами Приймаючої Держави [1, ст. 7]. До працівників

застосовується законодавство у сфері соціального забезпечення Приймаючої Держави. Вони мають право на соціальне забезпечення, передбачене цим законодавством, за винятком випадків, коли інше передбачено міжнародними договорами, учасниками яких є Договірні Сторони [1, ст. 8].

Договірні Сторони координують, у рамках Змішаного Комітету з питань координації, програми підтримки працівників кожної з Договірних сторін, які виявляють бажання добровільно повернутися в Державу Походження.

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновки: українська діаспора в Іспанії є молодістю, оскільки її складають емігранти третьої та четвертої хвилі; четверта економічна хвиля еміграції є домінуючою; українці цієї хвилі пішли кількома шляхами: від повної асиміляції до інтеграції через створення організацій, які пропагують українську мову і культуру; четверта хвиля активно створює етнічні групи, на базі яких виникають суспільні організації, це наближує її до діаспори; за середньостатистичними даними, більшість її становлять жінки, які емігрували із Західної України; українці є активними учасниками культурного життя Іспанії, вони укладають угоди, створюють спілки, проводять спільні заходи; українська культура стає частиною іспанської через обмін культурними цінностями українських та іспанських індивідів; українці сприяють розвитку економіки Іспанії.

Окрім того, поступово складається й нормативно-правова база, яка регулює відносини між Україною та Іспанією в різних сферах суспільного життя. Так, у 2009 році врегульовано трудові міграційні потоки між цими двома державами шляхом підписання Угоди про врегулювання та впорядкування міграційних потоків, яка створює правові гарантії ефективного реалізації прав та інтересів громадян України під час їх працевлаштування в Іспанії, адже положеннями зазначеної Угоди, зокрема, визначаються категорії працівників, які матимуть право на працевлаштування на території держав договірних сторін, встановлюється порядок відбору та найму працівників, отримання ними необхідних візових документів та дозволів на проживання і працевлаштування, а також закріплюються умови праці та соціальні гарантії працівників, порядок повернення працівників у державу походження тощо. Крім того, Угодою визначено порядок двостороннього співробітництва і взаємодії компетентних та уповноважених органів України й Іспанії в питаннях працевлаштування і регулювання трудових міграційних процесів. Укладення зазначеної Угоди є суттєвим позитивним результатом спільної роботи Міністерства закордонних справ і Міністерства праці та соціальної політики України щодо розширення й актуалізації міжнародної договірно-правової бази у сфері працевлаштування та соціального захисту з країнами, на території яких перебуває значна кількість наших співвітчизників.

Список літератури

1. Угода між Україною та Іспанією щодо врегулювання та упорядкування трудових міграційних потоків між двома державами від 12 травня 2009 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Закон України «Про ратифікацію Угоди між Україною та Іспанією щодо врегулювання та упорядкування трудових міграційних потоків між двома державами» // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 12. — Ст. 87.
3. Real Decreto 2393/2004, de 30 de diciembre, por el que se aprueba el Reglamento de la Ley Orgánica 4/2000, de 11 de enero, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social. (Vigente hasta el 30 de junio de 2011) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://noticias.juridicas.com>
4. Real Decreto 557/2011, de 20 de abril, por el que se aprueba el Reglamento de la Ley Orgánica 4/2000, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social, tras su reforma por Ley Orgánica 2/2009// Boletín Oficial de Estado. — Núm. 103. — Sábado 30 de abril de 2011.
5. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991–2003) / Відп. ред. С. В. Віднянський. — К.: Генеза, 2004. — 616 с.
6. Сардачук П. Д., Сагайдак О. П. Україна в двосторонніх міжнародних відносинах (кінець ХХ — початок ХХІ століть): Навч.-довід. посібник. — К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2005. — 328 с.
7. Українці в світі / Іспанія [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua>
8. Українська громада в Іспанії: історія та сучасність [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/spain/ua>